

IV.

Dějiny erbovního práva. Právo erby udíletí a je polepšovati.

Každý erb, jehož kdo právem užívá, možno zkoušce podrobiti, t. j. přesvědčiti se, odkud pochází. Při tom se najde, že jsou dvoje erby, předně takové, které byly vydrženy nad paměť lidskou a takové, které byly udílěny. U oněch důkaz se vede pečeti na starých listech, památníky, erbovníky a jinými prameny heraldiky, u těchto erbovním listem, t. j. listem takovým, kterým osoba k tomu oprávněná komusi erb udělila. Že při zkoušce nutno provésti posloupnost až na dobu dokazujícího samo sebou se rozumí. (Srovnej co pravíme níže o vývodech.)

Erby prvního druhu přijali asi majitelové sami a proto také tyto erby nebyly z počátku stálými nýbrž se měnily, tak že otec a synové, i bratři mívali rozličné erby; než tomu nesmí se rozuměti, jako by byli mívali erby mezi sebou se nesrovnávající, nýbrž tak, že jeden si vzal na štít klenot, druhý jen díl znamení (ku př. vlčí hlavu na místě celého vlka). Měnění takové, aby se byl starý erb opustil a z brusu nový přijal, jest velmi vzácné. Až teprve když týž erb stále a stále se opakoval a heraldicky rodinu zastupoval, přestala proměnlivost. Ustálení to stalo se u panského stavu ke sklonku 14. st., u vladyckého za husitských válek. S ustrnutím erbů souviselo také pominutí svobodné volby a vyvinulo se právo nové, že každý může míti jen erb takový, který mu udělí osoba k tomu oprávněná.

V německé říši měl právo erb udíletí jen císař, anebo ten, který jej zastupoval (říšský vikář), anebo ten, který k tomu byl císařským majestátem zplnomocněn. (O tomto níže ve vypisování palatinů.) Zdá se, že se u nás právo to, aby panovník erb udílel, mnohem později vyvinulo než v Němcích. Naše nejstarší listy v té příčině jsou od Karla a Václava a nevíme ze které kanceláře byly vydány. Zikmundových máme několik, ale všechny jsou z říšské kanceláře. Za dob pak 1440—1453 když krále v zemi nebylo, sami naši lidé k říšské kanceláři se utíkali a tak máme první erb z české kanceláře od krále Jiříka. Že však králům našim právo to od drahých dob náleželo nelze pochybovati, an Ctibor z Cimburka dí, že král může chlapa erbem nadati. Také knížatům a králům příslušelo právo chlapa učiniti šlechticem. Kosmas vypravuje o Dovorovi, že za svou věrnost byl vyhlášen za urozeného a v starých pamětech se vypravuje

kterak Vít, děkan Pražský, z poručení králova (1250) Medvěda, vladaře Veizského v kostele sv. Jana křtitele mečem opásal (Font. r. Boh., II. 287). Naše nejstarší erbovní listy jsou zároveň i nejstarší erbovní listy německé říše. Že ale Karel IV. již erbovní listy vydával, dokazuje Tadra ve svém formuláři 14 st. (akademie 1895). Č. 29 obsahuje formuli, jíž komusi se propůjčuje za klenot paví hlava s prstenem nad korunou a v č. 81 císař kohosi za dvořenína a radu přijal, na šlechtictví povýšuje a erbem lva obdaňuje.

Listy, kterými se někomu erb propůjčoval, slovou erbovní listy v širším smyslu a to proto, že staré listy na erb dané obsahovaly také povýšení do vladyckého stavu. Později ale význam erbovních listů se uskrovnil a omezil tak, že jen propůjčeny erb a heslo, tak že utvořen za panským a vladyckým stavem ještě jeden stav nižší šlechty, jejížto členové se vladykám neb rytířům nevyrovnávali a proto také práv vladyckého stavu účastni býti nemohli. Rozhraní obojích listů padá v Německu asi do r. 1549 a u nás snad asi také do téže doby. U nás totiž kdo list na erb a heslo dostal, nepatřil do vladyckého stavu, dokud od sněmu za obyvatele a vladyku přijat nebyl, a to trvalo až po Ferdinanda II., který toto právo stavů násilně zrušil. Asi do dob Vladislavových podařilo se bezpochyby všem, kdož statky měli, že byli do vladyckého stavu přijati, ale že od poč. 16. st. mnozí jsouce ctižádostností puzení erbu a hesla se domáhali, stavové byli skoupí a tak snadno nové spoluúdy nepřijímali. Sice těch, kteří měli zboží pozemská, mezi nimi mnoho nebylo.

Ke věcem týkajícím se erbů a šlechtické důstojnosti v starší době dohlížel nejv. maršálek; udílení erbovních listů šlo skrze nejv. kancléře.

Jak již řečeno, přenášeno bývalo od císaře právo erby udíleti na palatiny. Hodnost ta se vyvinula z úřadu starých sudí, kteří byli při paláci císařském a jméno comes palatinus mívali. Vlastně to byla hodnost jen pro říši určená, která u nás až do Ferdinanda II. neměla platnosti, také není příkladu, aby se z české kanceláře byla udílela. Ale od dob Ferdinanda I. a jeho nástupců, kteří byli i císaři i králi, udílena hodnost ta i Čechům a ti pak v koruně České působili. Proto pro českou heraldiku něco znamenají jen ti, kteří Čechy byli, aneb ti, kteří obyvatele České koruny povyšovali.

Císař Ludvík Bavor propůjčil Pertoltovi hraběti z Henneberka právo, aby mohl 20 nemanželských zplozenců legitimovati a 10 notářů jmenovati; každý následující držitel hradu Henneberka mohl 10 osob legitimovati a 6 notářů jmenovati (1327). Císař Karel IV. ve dvou létech (1360 a 1361) 15 palatinů, samé to Vlachy jmenoval. Ve formuláři kanceláře téhož panovníka (vydaném od Tadry na str. 22) nacházíme formuli, podlé níž císař komusi propůjčuje právo, aby mohl jednu osobu do vladyckého stavu povýšiti*)

*) Tak rozumím znění listu, ačkoliv v nápisu je řeč o povyšování osob.

a erbem obdařiti. V jiné formuli (str. 56) se vypisuje jak jistá osobnost byla povýšena na šlechtictví a hodnost palatina, obdrževši při tom práva:

1. veřejné notáře a soudce ustanovovati,
2. nemanželské zplozence legitimovati,
3. po celé říši statky kupovati,
4. hrady, domy a mlýny na nich stavěti a manství zřizovati,

5. daní z nich nedávati, leč jen císaři. V jiné formuli (str. 58) udílí se jistým hrabatům Lateranského paláce jen 1. a 2. právo. Po Václavovi IV. nezachoval se podobný list, za to o protikráli Ruprechtovi falckém víme, že 28 falckrabí jmenoval, mezi nimiž kromě Vlachů též Němci byli.

Z toho, co již bylo při Karlovi naznačeno, shledává se, že práva palatinátu byla nestejná, někdo dostal větší a více práv, jiný jen několik. Proto se rozeznává větší a menší palatinát (comitiva major, minor). Onen také udílen vyšší šlechtě, universitám a městským radám (ku př. v Lipsku), tento právníkům, lékařům, ba i dokonce se prodával a naposled sklesl v nevážnost, když se i lidem nevzdělaným dával. Když palatináty l. 1806 přestaly, již dávno byly zřízením zastaralým.

První Čech, který té důstojnosti dosáhl, byl Prokop z Rabšteina. Císař Bedřich udělil mu l. 1450, 12. května za jeho veliké zásluhy právo 10 veřejných notářů ustanoviti a 10 levobočků legitimovati; po jeho smrti mělo právo to ale jen v příčině 4 notářů a levobočků na staršího z rodu Rabšteinského připadnouti (Chmel, Mater. II. 51). Až do 17. stol. je nám málokterý palatin znám. L. 1593 jím byl Jan Radešínský z Radešovic. (Poznamenal si Kolář na národopisné výstavě) Jan Mylner z Mylhauzu obdržel palatinát od císaře Rudolfa II. a l. 1607, 25. srpna, udělil erb Janovi Bílému sousedu v Hradci Králové (Orig. v museum král. č.). Současně (1588—1616) byl probošt Jiří Pontan z Breitenberka palatinem.

Z těch chudých zpráv lze seznati, že palatinát byl v Čechách v 16 st. zřízením vzácným a málo hledaným. Rychle palatinů přibývalo za Ferdinanda II., který jím odměňoval ty, kteří v l. 1619—1620 k němu věrně stáli. L. 1622 dne 15. září udělen Albrechtovi V. E. z Valdšteina, ale do cíř. rejster nezapsán. Jím dostal právo

1. Notáře ustanovovati.
2. Levobočky (mimo panského stavu) legitimovati.
3. Osoby z poddanství aneb z otcovské moci propouštěti a na šlechtictví povýšovati.

4. Právo statky na Frydlantsku za manství vysazovati.

5. Právo hostince a mlýny zakládati, hory pavovati a trhy dovolovati.

To vše majestátem dd. 1623, 14. ledna z české kanceláře potvrzeno a na korunu Českou rozšířeno.

L. 1624 dne 19. srpna udělen palatinát Karlovi z Harrachu, l. 1625 dne 24. února knížeti Oldřichovi z Eggenberka, t. r. dne 16. června Václavovi Trompovi, kanovníku v Olomouci.

Vilém Slavata z Chlumu obdržel (1630 dne 19. března) právo notáře ustanovovati, legitimovati, poručníky ustanovovati, adoptovati, propouštěti, leta doplňovati, hostince zřizovati, kovy hledati, nectné na poctivosti opatřovati, doktory ustanovovati, erby uděleti, všech svých zemí jména a erby míti, zabíratí statky těch, kteří by bez dědiců pomřeli, trhy dovolovati, vidimus na listy a ještě jiná všelijaká práva. Slavata nezůstavil rejstříku, jak si v té příčině počínal; z jeho erbovních listů zachoval se jediný koncept na erb Štiky Paseckého (v arch. Hradeckém). Asi v tu dobu obdržel také palatinát Jaroslav Bořita z Martinic. (Jeden list od něho v stat. arch. Vratislavském.) Asi podobnou právomocnost, jako měl Slavata, obdržel l. 1631, 31. července, Floryan Jetřich Žďárský ze Žďáru. Kromě nich jmenujeme Vratislava staršího z Fürstenberka (1627, 13. Mart.), Viléma ze Vchynic (1628, 2. Jul.), Vácslava z Vrbna (1628, 20. Sept.), Maximil. z Dietrichsteina (1629, 7. Aug.) a Rudolfa z Tiefenbachu (1633, 10. Octob.).

Zajímavý je v té příčině list (1629, 9. Jun.) Janovi Rudolfovi Trčkoví z Lípy (jehož syn Adam Erdman se již l. 1628, 18. února palatinem stal) pod zlatou bulou vydaný, protože z něho zevrubně větší palatinát poznáváme. Práva jemu propůjčena jsou:

1. Obdržel právo jmenovati notáře, veřejné písaře a soudce po celé německé říši a v královstvích a zemích dědičných, aby tito mohli všude svůj úřad vykonávati jak v soudních a jiných jednáních, tak při smlouvách, a kšaftech, ale dříve aby slib a přísahu od nich Trčka přijal místo císaře a svatě římské říše.

2. Mohl nemanželské děti za manželské prohlásiti mimo děti knížat, hrabat a svobodných pánů.

3. Poručníky od jiných jmenované potvrzovati nebo nové ustanovovati a rušiti.

4. Spolky příbuzných potvrzovati.

5. Děti za vlastní přijímati aneb adoptace jiných platnými činiti.

6. Osoby takové z otcovské moci, z člověčenství a ze služebnosti propouštěti.

7. Nedospělým leta doplňovati a jak jejich tak i poručníků jejich právní jednání potvrzovati.

8. V řízení nesporném nálezy své dávati a je vykonávati.

9. Osobám pověsti více méně zlehčené pověst napravovati a k dřívějšímu stavu je navraceti.

10. Mohl ve všech fakultách jak písma svatého tak práv a lékařství doktory a licenciáty a svobodných umění mistry, bakaláře zřizovati a básníky vavřinem korunovati, ale s tou výhradou, aby při každém jmenování doktora neb licenciata tři jiné doktory téže fakulty k sobě vzal, kteří by kandidáta takového zkoušeli; takto ustanovení doktoři a licenciáti směli potom na všech universitách učiti a čísti, dispensovati a raditi.

11. Počestným a zachovalým osobám mohl znamení a měšťanské erby a klenoty se štíty a helmy propůjčovati i jejich potomkům, kromě císaře a krále, orla a jiných knížat, hrabat a svobodných pánů dědičných erbů a klenotů nebo korun na helmách.

12. Za šlechtice povýšiti s otevřeným turnýrským helmem, aby rytířského stavu a společníky turnajů byli a všech občanských řemesel, živností a kupeckých obchodů s jinými nešlechtickými věcmi a činy se zdržovali.

13. Má po všech zemích a panstvích, které císaři a sv. římské říši neb jiným dědičným královstvím a knížetstvím podrobena jsou a které Trčka nyní má nebo právním titulem jich nabude, v každém ústním jednání svém, v otevřených a zavřených spisech a listech se jmenovati, psáti a nazývati, i titule, stav, sídlo a erby po nich míti.

14. Právo odúmrtí po poddaných; konfiskací státu propadlé statky na Trčkovských panstvích mají jemu připadnouti.

15. V městech, městečkách a ve vesnicích na svých statcích mohl ungelt ustanovovati, ze všech nápojů jej bráti, hospody vyzdvihovati, lázně, pivovary, kovárný, krámy, mlýny, hamry, ovčiny, rybníky a sádky zřizovati a všech těch věcí buď sám užívati nebo je pronajímati.

16. Dolů, které by nalezl na svých panstvích, uživejž dle libosti.

17. Trhy téhodní aby sobě na svých panstvích vysadil a jarmarky s tolika a s tolika dní před jarmarkem a po jarmarku.

18. Výhostné od poddaných, kteří by jinam odstěhovati se chtěli, bráti může.

19. Léna na svých statcích propůjčovati a lenní soudy si zaříditi a přísahu od manů svých přijímati; kdyžby manové povinností nedostáli, aby mohl jim léna vzíti.

20. Když by nová sídla nebo zámky ve sv. říši římské sobě postavil nebo koupil, může i starého jména svého nechati a po nich jen se psáti.

21. Trčka dostal všechna práva, jaká jiní hrabata ke svým statkům mají: každou svobodu, zvůli, myslivost, rybolov, dobrý zvyk, právo, výhodu, statuta a spravedlivost.

22. Všechny výsad, instrumentů, listin, listů a spisů smí jeden neb více opisů učiniti, je vidimovati dáti a svou přítížnou nebo přivěšenou pečeti pověřiti.

23. Kdyby Trčka práv těchto neužíval buď mlčky neb zúmyslně, anebo proti nim opáčně si vedl v některém nebo ve všech kusích, nemá to na žádnou újmu těmto jeho svobodám býti.

24. Ukazovati tohoto listu na svobody své nemusí nikdo celého, nýbrž jen začátek listu a věc, o kterou se jedná a datum tohoto listu.

25. Aby Trčkové za hrabata a hraběnky považováni byli a titul: »Vysoce urozený« měli.

Kromě připomenutých výsad uvozují se tato ještě práva většího palatinatu. Falckrabí s vyšší komitivou

1. jmenovali fackrabí nižšího řádu;
2. užívali práva občanského, inkolátu a immunity osobní;
3. byli osvobozeni od občanských úřadův;
4. měli právo prvního kupu a odstupu;
5. měli výsady proti židovským a lichevním smlouvám;
6. mohli zříditi koly a šibenice;
7. vyňati byli ze soudů cizích;
8. měli právo asylu — outočistě;
9. právo ochrany a salvu guardii;
10. svobodu mýta a cla;
11. právo prvorozenství;
12. právo nové daně ukládati;
13. vinárny a jiné nalévárny zřizovati;
14. krčmy a hospody veřejné stavěti s právem výčepu svého;
15. vypovězence k sobě přijímati;
16. proti repressaliím zbraní používati.

Výsady palatinátu s menší komitivou, které jednotlivým jen osobám platily.

1. Notáře a soudce obyčejné jmenovati.
2. Nemanželské děti za manželské prohlašovati kromě synů knížat, hrabat a svobodných pánů.
3. Poručníky a kuratory dávati a potvrzovati.
4. Cizí syny za své přijímati (et arrogare) a syny buď legitimované buď legitimovanými býti mající a adoptované neb adoptovanými býti mající na svobodu propouštěti, dospělými činiti.
5. Léta prosícím dávati.
6. Otroky na svobodu propouštěti jakýmkoliv způsobem propouštění.
7. Lidem nedospělým, kostelům a obcím poškozeným škodu nahrazovati, ale tak, aby též druhá strana slyšena byla.
8. Osoby na pověsti více méně zlehčené mohli lehkosti této zprostiti a jim pověst dobrou navrátiti.
9. Počestným osobám na žádost jich erby zavřené propůjčovati a vhodné a příslušné osobám polepšovati a lidi erbů a lén schopnými činiti, vyjma úplného orla a korunu královskou.
10. Doktory jmenovati jak medicíny tak filosofie a obojího práva i licenciáty řečených fakult, učitele, bakaláře a básníky vavřínem věnčené jmenovati, povýšiti a činiti ale tak, aby vždy tři doktoři odborní při každém jmenování byli. Jmenování doktoři měli právo na universitách čísti a disputovati.

Poslední tuším Čechové, kteří od Ferdinanda II. palatinat obdrželi, byli Heřman Černín hrabě z Chudenic (1635, 5. Novb.) a Ferdinand Lažanský z Bukové (1637, 2. Jan.), po němž to právě syn jeho zdědil. Mnohé rodiny dostaly větší palatinát dědičně, jako ku př.

Švarcenberkové (1671, 31. Maj.), Vchynští (1676, 31. Maj.), Colloredové (1724, 11. Decmb.).

Z těch, kteří měli menší palatinát, známi jsou: Joh. Chrysostomus Kilianus, probošt Vyšehradský a Boleslavský, 1617 († 1626), M. Dr. Ondřej z Volkshofenu 1654, Tomáš Pešina z Čechorodu 1677, Mikuláš Franchimont z Frankenfeldu 1677—1685, Ferdinand Gregoriades z Čechoslavu sv. písmá doktor, protonotář apoštolský, děkan v Sušici a vikář v části Prachenského kraje († 1703), Hynek Kail, kr. rychtář v Kadani, Mikuláš Singer (1709), Jan Kašpar Hynek Voigt, dr. fil. a lékařství 1710—1712, Jan Bedřich Löw z Erlsfeldu 1710—1712, Jan Florian Hammerschmied 1717—1739, František Mack šlechtic z Maggu, fysikus hraběte Podstatského v Telči 1784—1804.

O slezských palatinech vydal Dr. Pfothenauer, kr. archivář ve Vratislavi, pojednání, v němž se také o některých palatinech českých zmiňuje.

V sepisování listů vydaných palatinové buď pořádku neměli aneb se rejstra jich ztratila. I ti, kteří nejvíce listů vydali, psali koncepty na roztroušených listech, což jest veliká škoda. Poměrně nejvíce se zachovalo takových listů v Krumlově a v Třeboni. Z Eggenberských většinou vlaských se týkajících, připomeneme nadrychtáře 1673, 6. Jun. Karla Lederera (z Lublaně) s heslem z Lilienfeldu 1603, 30. Jul., kn. sekretáře Šebastiana Liebshausa s pred. v. Liebenhausen, 1693, 25. Decmb, Jana Václava a Jana Maxim. Kanzlera s pred. v. Strahlenfeld. Podrobnější jsou nobilitace rodu Švarcenberského nacházející se v arch. Třeboňském.

Jan Adolf kníže ze Švarcenberku († 1683) povýšil za šlechtice Ondřeje Schneidera ze Schönsteinu diplomem dne 20. listopadu 1676. Kníže Adam František († 1732) povýšil za šlechtice Jana Antonína ze Pfeningbecku dne 15. srpna 1711, bratry Jana Jindřicha a Adolfa z Auethanu dne 28. srpna 1715, Filipa Wenera Oppenheimera z Oppenheimu dne 1. prosince 1715, Jana Kryštofa Heuchlingera z Heuchlingu dne 15. prosince 1724 a Václava Josefa z Pelikánů dne 24. června 1729. Kníže Josef Adam († 1782) nobilitoval Jana Kazimíra z Blaicheru dne 1. března 1751, Jiřího Grueba z Löwenmuthu dne 1. března 1759, Kryštofa Antonína ze Sichelrn dne 7. dubna 1770, Jana Konrada z Zieglerů dne 6. října 1770, Jana Jakuba z Grandjeanů dne 2. března 1771, Jana Jiřího z Fleischmannů dne 18. ledna 1772, bratry Jiřího Františka a Františka Xavera ze Steinhauserů dne 13. prosince 1772, bratry Pavla Josefa a Fridricha Ignáce z Maurerů dne 23. listopadu 1777 a Františka Gottfrieda z Weckbeckerů ve Sternefeldu dne 30. září 1780. Kníže Jan († 1789) povýšil za šlechtice Františka Poppa z Wildheimu na Wiesentbachu dne 20. dubna 1782, Josefa Friedricha Bierbräuera z Breusteinu dne 6. července 1782, Jana Jiřího z Uiblackeru dne 18. července 1786, Josefa z Riedmüllerů dne 22. listopadu 1786 a Leopolda Placha ryt. ze Seinsberku dne 7. února 1787. Kníže Josef (1789—1806) povýšil Jana Aloise Friedla s přídomkem šlechtic z Pillerů; kdy není naznačeno.

Potvrzovati erby bylo právem královským od té doby, co svobodná volba erbů přestala a nový erb jen král udíleti mohl. Protože starožitné rodiny erbu nad paměť lidskou užívaly a to obecně známo bylo, málokdy si potvrzení vyžadovaly; ovšem ale potvrzován erb pokaždé, kdykoliv někdo vyššího stavu dosáhl. Pokud známo jest, jsou nejstarší potvrzení z naší kanceláře od Ferdinanda I. Erby obnovovati příslušelo také jen králům. Stávalo se totiž nezhřídka, že majestát někomu na erb sám buď shořel aneb jinak se porušil; v takovém pádě vyžádáno obnovení jeho, které se po náležitém průkazu vydalo.

Měnění erbů dalo se buď samovolně aneb přízní královou. Dokud byla svobodná volba erbů, měl každý právo jisté znamení neb štít si voliti, znamení to si na štít anebo za klenot dáti aneb si klenot přibrati, jaký se mu líbil. Také synové aneb potomci na rozeznání rodin mohli si měniti barvy a j. O těch a takových změnách promluveno bude v XVII. kap. V čas svobodné volby nikdo z mezí nevykročil, aby byl měl více než štít helmici, točenič, přikryvadlo, klenot a leda štítonoše. Po ustálení erbů platila zásada, že majitel není oprávněn erb svůj (kromě stylisace) ani nejmenším měniti a právo to pánu země vyhrazeno. Změny tyto jsou kolikeré:

1. buď úplné, když místo starých erbů se dávaly nové erby, které se starým v ničem nepodobaly,

2. neb neúplné, když prvotní znamení erbovní celé aneb část jeho ze štítu se vezme na klenotní místo a nahradí se na štítě jiným způsobem,

3. když se proměna v heraldských kusech způsobí,

4. když se erb polepší t. j. dá se jiná barva, která se pokládala ze lepší aneb dá se přídavek (ku př. koruna, který přijímajícího potěší,

5. když štít se rozhojní t. j. přidá se znamení, polí, helmic, klenotů a p.,

6. když se erb i polepší i rozhojní.

Z těchto čísel 4., 5. a 6. jsou pro naši heraldiku velmi důležité a uvedeme několik příkladů. Nejstarší polepšení u nás je známo z majestátu daného Jírovi z Roztok na panský stav, při čemž pokryvadla jeho polepšena tak, aby byla z koží hermelinových. (Viz regesta při VI. odd.) Jiná taková polepšení jsou z náma z dob císaře Bedřicha III., zejména l. 1456 bratřím z Frymburka zlatou korunou, Janovi z Dlouhé vsi oštěpem a korunou, bratřím z Kunvaldu korunou na hlavě draka, 1474 bratřím z Konobřže zl. korunou a zl. okrajem pod helmici.

Kromě šlechty města Pražská požívala od císaře Bedřicha milostí polepšeného erbu. V letopisech českých (213) nalezli jsme k r. 1477 o této věci dvě zprávy. Starému městu pražskému dal císař Bedřich dva lvy, ani drží korunu císařskou a Novému orla o dvou hlavách na prsech štítu oděnci a dva orly nad helmem, ani drží korunu císařskou. Druhá zpráva zní takto: Léta téhož 1477, dne S. Jana Křtitele božieho, od císaře Fridricha křesťanského stalo se jest obdarování a přidání erbu novoměstského

pražského: Má býti štít červený a v něm dvě věže a brána se zdmi a to má zlaté býti, ale stíny stříbrné. Nad brámi na těch zdech mezi těmi stíny oděnc má býti v rytieřském odění a s mečem a štítem zlatým; a v tom štítu černý orel maje dvě hlavě s rozkřídlenými křídly; nad těmi věžemi helm, jehož fafrnochy mají ozdobeny býti barvů žlutú, červenú a bílú; a na tom helmě císařská koruna zlatá s oblúkem a svrchu na tom oblúku kříž kamením drahým ozdobený a s strany každé té koruny jeden černý orel o jedné hlavě jakoby vzletěti chtěl, jako císařskou korunu v svých nehtích drže. A také císař dal tomu městu novému, aby nesli hrot na dřevě.

Podobných těm památek našeho erbovnictví, které jsme právě vy-psali, zůstalo nám málo po našich panovnicích až do dob Ferdinanda I. Tak král Jiří potvrdil a zlepšil erb Kutnohorským listem r. 1459 vydaným. »Nad to potvrzujeme předřečeným měšťanům Hory Kutné erbu, kterýž šťastné paměti Václav předek Náš jim dal, totižto štít, v jehožto polovici stojí orel císařský v poli svém, v druhé polovici království Našeho, ale v prostředku císařská koruna, kteroužto lev i orel pravýma drží nohama, ale levýma nohama dva šlegle, jimiž skála stříbrná lomí se a měkčí, kteří zajisté císařské a královské komoře drahými kovy přísluhují, nebylo nehodné ty císařskými a královskými erby poctiti«. Jindřichohradeckým měšťanům obnovil a polepšil král Vladislav r. 1483 jejich erb těmito slovy: Jakož mají měšťané města Jindřichova Hradce prve na erbu a na pečeti zlatou růží v modrém poli, že jim k tomu přidáváme dva lvy celá zlaté barvy pod zlatými korunami každý se dvěma ocasy, jeden s pravé a druhý s levé strany, aby v štítu modrém stojíce na zadních nohách, předními nohama oběma zlatou růží o pěti listech mezi sebou drželi a k tomu nad tou růží aby bylo postavené zlaté W pod korunou zlatou v témž modrém štítu, jakož pak ten erb s těmi všemi věcmi šíře v tomto listu našem vymalován jest. — Do druhé polovice XV. věku připadá též zlepšení erbu Českých Budějovic, které v tom záleželo, že propůjčen erbu městskému helm, a dva rytířští štítonoši, které nad helmem erbu královskou korunu drží; nejstarší takto rozhojněný erb tohoto města známe z r. 1569. Městu Bechyni potvrzen, barvami vysvětlen a rozdělen erb r. 1511 od krále Vladislava IV. na přímluvu Ladislava ze Šternberka i obdrželi Bechyňští na modrém poli bránu žlutou mezi dvěma žlutými věžmi, nad tou branou mezi věžmi orla bílého, na jehožto prsou štít červenou a černou barvou na kříž rozdělený; na dvou červených polích spatřují se proti sobě dva černí lvové, každý s dvěma ocasy a na druhých dvou černých polích dvě lvíce taktéž proti sobě ve své přirozené barvě a nad štítem helm s dvěma křídly černé a červené barvy. Město Mýto Vysoké užívalo od pradávna v erbu a pečeti obraz ještěra (draka) své přirozené barvy v poli červeném. Král Vladislav II. majestátem daným v Praze dne 20. října l. 1471 polepšil ten erb takto: Ut scutum sit rubei coloris, in quo est imago Sancti Georgii armis splendidis induta,

equo albo insidens, crispo capillo, sinistra manu frenum tenens inauratum, dextra autem lanceam, qua draconem de sub pedibus equi proiectum collo perforare videtur, strepas et calcaria habet similiter inaurata et circa pectus scutum parvum flavum seu celeste, in quo aurea crux conspicitur.

Král Jiří majestátem latinským daným v Praze dne 7. června 1469 obyvatelům města Stříbra nade Mží pro jejich šlechtné a statečné zachování erb jich dosavadní totiž »štít červený, v němž se spatřuje lilium bílé« rozhojnil takto: Na štítě modrém zeď bílé barvy a v ní brána otevřená černé barvy, v níž jest malována zlatá lilie, nade zdí královský lev se zlatou korunou mezi věžemi, z nichž jedné (předními) nohami se dotýká, tak aby se lvem statečnost obyvatelů Stříberských a věžmi odpor nepříteli činěný vůbec vyrozumívaly a vyhlašovaly.

Obyvatelé městečka Tyniště v Královéhradecku užívali již záhy ve XIV. stol. své pečeti zvláštní a to »štítu červeného a v něm stromu k způsobu borovice podobného, majícího kmen všecek barvy požloutlé a větvoří zelené« avšak pečeti té jakož všech svých listů a výsad potratili Týnští za války tábořské skrze oheň. Když v druhé polovici století XV. městečko to přišlo v držení Jindřicha st. knížete Minsterberského a hraběte Kladského, syna to krále Jiřího Poděbradského, zůstavil je kníže tento při jich bývalých výsadách a jmenovitě také při jich starobylé pečeti a erbu výše vypsaném, anobřž přidal jim do něho ještě erb přirozený pánů z Kunštátu totižto »štít bílý a v něm nahoře napříč tři štrychy černé, kterýžto štít na borovici v jich erbu starodávném jakoby zavěšen byl« a to listem daným na hradě hrabství Kladského v sobotu před sv. Ambrožem l. 1487. Knížecí náš rod Lobkoviců obdržel panský stav a rozhojnění a polepšení erbu svého též od císaře Bedřicha r. 1459. (Viz Rg. v VI. kap.)

Polepšení erbů šlechtických.

Jindřichovi z Chocemic dal král Ludvík nepovědomého již roku erb jmenovitě štít na dvě na příč rozdělený, vrchní polovice zlatá, v níž jest lev celý modré barvy, spodní polovice štítu půl zlaté a půl modré barvy, totiž čtyři štrychy zlaté a čtyři modré barvy, nad štítem kolčí helm, na kterém farnochy zlatú a modrú barvú pot. d. visí, nad tím vším 5 per pavových své barvy vzhůru vynikajících se vidí. Erb tento byl Ferdinandem I. polepšen r. 1543, totiž aby lev ten modré barvy ve štítu na prstech napřed hvězdu zlatú měl a nesl.

Příklady rozděleného erbu při polepšení. Bernartovi Těšovskému z Těšova propůjčen za erb štít na dél rozdělený, pravá polovice červené b., v níž erb jich starý střela bílá s dvojnásobným křížem a s špicí vzhůru, druhá pak polovice b. b., v kteréž liška své přír. b. na zadních nohách k pr. str. obrácená vzhůru stojí, k. h. příkr. bílé a červené barvy kor. zl. král., z níž $\frac{1}{2}$ lišky až po zadní kyta též své př. b. k pravé straně obr. vyniká a z obou stran též lišky 2 rohy buvol. napříč v půli barvami

rozdělené pr. rohu díl spodní a levý svrchní červ. a levého rohu díl spodní a pravého vrchní bílé b. 1568. Janovi Pamfilovi Děvínovi z Děvína jinak z Děvích hradů, jenž dostal dříve za erb štít červ. b., v němž $\frac{1}{2}$ lva až po zadní kyty k levé straně obráceného s rozžavenými ústy se vidí, k. h. f. žluté a červené, nad tím nade vším $\frac{1}{2}$ lva jako ve štítu k levé straně obráceného, polepšen erb tak, že dostal štít přes polovic červené a svrchní zbytečná strana bílé b., v kterém červeném poli štítu lev celý k pravé straně obrácený k předním nohám se skloněný vidí, nad štítem otevřený turn. helm, fafrn. bílé a červené, černé a žluté, kor. zl. král., z níž $\frac{1}{2}$ lva žlutého až po zadní kyty s rozžavenými ústy k pravé str. obr. se vidí 1561. Martina Sokolovského ze Sokolova, Moravana, předkové pocházeli z Čech a měli za erb štít modré b., v kterémž větev žl. b. se 2 saky, jeden nahoře a druhý dole, na níž krkavec své př. b. drže prsten zlatý v ústech stojí, otevř. turnýřský helm a příkr. modré a bílé b., dva rohy buvolové, pravý modré, levý bílé b., mezi kterými rohy krkavec jakož ve štítu se vidí. Erb mu polepšen takto: Štít na dvě napříč rozdělený, spodní pol. štítu mod. b. v kterémž táž větev žl. b. na níž tolikéž krkavec, držíc prsten zl. v ústech, jakž prvé v tom štítu byl a nad ním štrych napříč bílé b., svrchní pak díl dotčeného štítu mod. b. 1563.

Často se přiházelo, že při polepšení erb na kříž rozdělen býval. Janovi Šelihovi jinak Železovi ze Rzuchova polepšen starý erb štít červený, v němž půl měsíce okrouhlého se 2 špici vzhůru obrácený zlaté b. se vidí; erb mu polepšen takto: štít na čtvero rozdělený v pravé spodní a svrchní levé čtvrti v stříbrném poli hvězda o 5 sp. mod. b. a v druhých dvou spodní levé a svrchní pravé jedné každé čtvrti červené erb jejich starý výš psaný, místo kolčího helmu korunu zl. král. fafrn. žluté a červ. proměněny v žluté červ. bílé modré, na helmě měli dříve 2 pera pštrosí bílé b. a nyní dostali mezi tato pera na helm $\frac{1}{2}$ měsíc zlaté b. a na něm u prostřed hvězdu mod. b. 1561. Janovi Tomáši ze Zvole a z Goldšteina polepšen erb při povýšení do stavu panského a štít mu rozdělen na kříž: v pravé spodní a svrchní levé čtvrti štítu jedné k. čtvrti bílé b. přes kterouž pošikem od spodku pravé k svrchku levé 4 štrychy červ. b. druhých dvou spodní levé a svrchní pravé erb jeho starý výš psaný v žlutém p. uprostřed štrych černý v němž lilii žl. b. a nad ní druhá černá 1567. (Podobně Tetourům z Tetova starý jejich erb polepšen tak, že dostali štít na kříž rozdělený r. 1549.)

Mimo vypsané tuto způsoby bývala při polepšení erbu také jen vrchní část jeho změněna. Když byl stav rytířský bratřím Šebestiánu, Albrechtu, Jiříkovi, Kašparovi a Kryštofu Ponosovským z Gluchova potvrzen a s ním zároveň erb jejich totiž štít modrý a na něm přední luk od sedla černé b. turn. helm f. modré a bílé b., obdrželi jako polepšení erbu ještě točenici nadepsaných barev a na ní píra pštrosová dvě po stranách modré a třetí v prostřed bílé b. 1563. Když Jeronymovi Nosakovci z Čímě proměněno jest jméno z Čímě ve jméno z Nosákov, polepšen mu také erb,

že dostal místo točenice nad helmem korunu zlatou královskou r. 1615. A nejen koruna zlatá královská nýbrž i otevřený turnýrský helm propůjčen místo kolčího helmu Zdeslavu Hrzanovi z Harasovi r. 1624 a Karlu, Benešovi, Janu a Vilémovi br. a strýcům Pražmům z Bílkova r. 1625, když tyto staré vladycké rodiny do stavu panského povýšeny byly. Zikmundovi Šitnpergarovi byl r. 1544 potvrzen jeho erb totiž štít na dvě pošikem od vrchu až do spodku rozdělený, vrchní polovice černé a spodní žluté b., v nichž stojí noh pták celý zhůru na zadních nohách jsa též pošikem rozdělený vrchní polovice s hlavú žlutú do černého pole vynikajíc, majíc jazyk vyplazený a ústa rozžavená a spodní polovice téhož noha černé barvy ocas skrze zadní nohy propletený, k. h. točenice žluté a černé b. s rozletitými feff. a příkr. týchže barev jako točenice, n. vším půl noha ptáka černého s rozlet. křídly. K tomuto erbu přidána nad helm koruna zlatá král., z které koruny dva rohy buvolové zhůru vynik., pravý od spodku až do polov. černé a vrchní pol. žluté b. (druhý roh naopak) a mezi těma 2 rohy půl noha ptáka s rozletitýma křidloma se vidí.

I štít i klénot změněn při polepšení erbu Míchala z Vostrova r. 1538. Míchal z Vostrova mistr řemesla maléřského ukázal erb po předku svém: Štít modrý, v němž u prostřed ohně roznítěného fenix pták žluté barvy rozkřídlený stojí držíc v ústech větevku, k. h. příkryv. modrú a zlatú barvú potažené d. v. a nad tím vším fénix pták jako na štítu. Polepšený erb takto se vypisuje. Štít na dvě nazdél rozdělený, pravá strana modrá, levá červená, v kterýchto polích nebo štítu fenix pták žluté neb zlaté barvy rozkřídlený uprostřed ohně stojí rozněcujíc křídly voheň ten, na kterémž stojí n. št. h. na kterém točenice s rozletitými feffiky na obě strany, modře červená a žluté b. a odtud příkr. neb. f. po obú stranách týchž barev jako točenice dolů visí, nad tím vším rohy zvířete daniele pravé žluté n. zl. b. a levé modré vzhuru stojí, mezi kterýmižto rohy od spodku půl lva červ. se zlatými pazoury vyniká držíc přední každou nohú ten jeden roh daniele zvířete.

Matyášovi a Jiříkovi br. Kremerům z Grunova a na Smilovicích »jich prv mající erb a kleynot zejména štít žluté neb zlaté b. skrz nějžto od zadního spodního proti přednímu svrchnímu konci pošikem vzhůru jde široká modrá cesta, na níž se spatřuje zpředu lev žluté neb zlaté b. s vocasem nad sebou stočeným a s červeným vyplazeným jazykem držící v svých pravých předních pazouřích vzhůru nad sebe zralé a napřed otevřené žluté jablko granátové, nad štítem pak svobodný otevřený kolčí helm rytířský s obou stran modrými a žlutými fafrnochy, korunou královskou ozdobený, na němž se okazují dvě roztažená a k sobě obrácená křídla vorličí a skrze jedno každé z nich vzhůru k sobě pošikem postupující široká cesta, v jichžto jedné každé spatřuje se vzhůru nad sebou zralé a napřed otevřené žluté jablko granátové způsobem dole psaným obnoviti, rozšířiti, ozdobiti a zlepšiti a jim i jich řádným dědicům a týchž dědicův dědicům mužského i ženského pohlaví na věčné časy jej vésti

a jeho uživati milostivě příti a k němu povoliti ráčili totižto štít na čtyry pole rozdělený, první a čtvrté pole modré a v něm lev korunovaný žlutý stojí s vocasem nad sebou staženým a s jazykem červeným vyplazeným i s pazoury před sebou roztaženými. Jiné pak dvě stránky téhož štítu rubínové neb červené barvy, v nichžto o špici vzhůru krokve bílé neb stříbrné barvy a v něm postavené zralé napřed otevřené granátové jablko žluté se spatřuje. Nad štítem pak svob. a otevř. kolčí helm rytířský, po levé žluté a modré, po pravé červené a bílé fafrnochy, koruna král. (helmě), na němžto mezi dvěma roztaženými brky k sobě obrácenými a v prostředku na přič rozdělenými křídly vorličími, jichžto zadní spodní modré, svrchní žluté a přední křídlo spodní bílé a svrchní díl červené barvy jest, vyniká vzhůru zralé a napřed otevřené žluté jablko granátové svou špetkou a se dvěma z obou stran zelenými lístky visutými příti, dopouštěti dovolovati ráčíme« 1595.

Pavlu a Izaiáši Hyršům z Pomyšle polepšen erb jejich r. 1616, totiž štít modrý, při jehožto spodku až do polovice zeď z kvadr. kam. barvy cihelné s pěti při vrchu stínkami, z kteréž $\frac{1}{2}$ jelena své přir. b. k pravé jako s skoku obráceného s rohy o 10 parozích vyniká, nad tím štítem k. h. a okolo něho f. mo. a žl. b. točenice z týchže dvou b. s rozletělými z každé strany feflíky, z nížto l. $\frac{1}{2}$ jelena tím vším způsobem jako v štítu vyniká. Polepšen byl tento erb tou měrou místo rohů jeleních př. jich barev obdrželi rohy barvy zlaté a za k. h. otevřený turnýrský a místo točenice kor. zl. král. Zvláštní vyznamenání některého erbu šlechtického počalo od XVII. století, které milostí samého panovníka propůjčeno bylo a také v komitivách Adamu Erdmannovi hr. Trčkovi z Lípy r. 1629 a hrabatům Kinským ze Vchynic r. 1676 udělených výslovně císaři vyhrazeno zůstalo, totiž rozmnožiti a polepšiti erb buď celou dvouhlavou orlicí císařskou nebo jen polovicí její, ať již na klenotním místě, ať dole na štítě tak se stalo. Václav Heraklius z Kumburka a z Blíživa, jenž od krále Matyáše při korunovaci jeho r. 1611 na rytíře pasován byl, místosudím král. česk. se stal a Zvíkovec na Plzeňsku v l. 1623—1633 držel, dostal za klenot místo erbových dvou rohů jeleních rozkřídleného orla císařského a tak vyznamenán též Kašpar Kaplér ze Sulevic, jehož erb rozmnožen třemi přilbicemi, na kterýchžto dvou krajních zůstala orlí křídla červeně a bíle šachovaná, původní erb Kaplérů a prostřední přilbice rozkřídlenou ozdobena dvouhlavou černou orlicí korunovanou s rakouským erbem na prsou. Také Přibík František Jenišek z Újezda již r. 1651 císařského orla za klenot měl a hrabata Klamové z Martinic dali si svého klenotního orla císařského mezi čtyři klenoty spojených erbů Klamovského a Martinického do prostřed.

Rytířům Vřesovcům z Vřesovic a Loubským z Lub propůjčen jakožto svobodným pánům orel ve vrchní polovici na přič rozděleného štítu, v jehož spodní polovici původní obou rodin zůstal erb a Krabicům z Vejtmíle dán na štít orel, na jehož prsou umístěn starý jejich erb žernov. Již Beneš

z Vejtmíle, arciděkan Žatecký měl r. 1375 orla jednohlavého na prsou ve štítě. C. k. un. kn.

Jiří Malovec z Chejnova a z Vimberka na Liběchově, Cítově a Sv. Poli, JMC. rada a soudce zemský měl r. 1647 na zděl rozdělený štít, v jehož pravé polovici půl orlice a v levé původní Malovců erb půl koně bylo. Když Příchovští z Příchovic mezi svobodné pány povýšení byli, dostali na kříž rozdělený erb: v prvním zlatém poli pravou polovici dvouhlavé orlice a ve čtvrtém zlatém poli levou polovici dvouhlavé orlice, ve druhém poli lva stříbrného na červeném štítě a ve třetím poli na červeném štítě tři stříbrné krky labutí, do prostředka těchto čtyř polí dostali za štítek erb rakouský s monogrammem F III. Černínové z Chuděnic, když byli do stavu hraběcího povýšení, dostali podobný štítek do středu svého štítu a v něm písmena F. M. R., rovněž i Martinicové z téže příčiny stejným jako Černínové štítkem vyznamenáni byli.

Kromě otevřeného turnéřského helmu, jenž se při polepšení erbu pravidelně propůjčoval, nezřídka nový rozmnožený erb místo jednoho dva i tři helmy dostal ba i více, když také nových znamení erbovních přibývalo. O třech helmech svob. pánů Kaplěřů ze Sulevic jsme nedávno mluvili, podobně Rabenhauptům ze Suché, Karlům ze Svárova. Příchovským a Kustošům ze Zubří a z Lipky uděleny dva helmy, když do stavu svobodných pánů povýšení byli a hrabatům Holickým ze Šternberka a Domináčkům z Písnice tři helmy při povýšení do stavu hraběcího. Nejstarší erby české s dvěma helmy připomenuli jsme v oddílu třetím, kamž laskavého čtenáře odkazujeme. Konečně došlo při polepšení erbu také na fafrnochy, které od XVI. věku obyčejně o jednu nebo dvě barvy rozmnoženy bývaly na rozhojněném štítě. Sáháme na doklad toho jen k příkladům polepšení, která jsme v tomto článku podali. Míchal z Vostrova dostal místo fafrnochů modrú a zlatú barvú potažených přikryvadla modré, červené a zlaté barvy r. 1538. Janovi Pamfilovi Děvínovi z Děvína jinak z Děvích hradů, jenž měl na původním erbu žluté a červené fafrnochy, propůjčena při polepšení erbu přikryvadla bílé a červené, černé a žluté barvy r. 1561; Janovi Šelichovi jinak Železovi z Ruchova, jenž měl na prvním erbu svém fafrnochy žluté a červené, proměněny v přikryvadla barvy žluté, červené, modré a bílé r. 1561. Matyášovi a Jiříkovi Kremerům z Grunova modré a žluté fafrnochy proměněny v žluté a modré, červené a bílé r. 1595.

Nemohu zde toho pomítnouti, abych neuvedl pro vzácnost erbovní list a potom dvoje polepšení nynějších hrabat Kustošů ze Zubří a z Lipky. Jan Kustoš obdržel od krále Ferdinanda I. r. 1558 predikát ze Zubří a erb tento: štít červený, v němž půl zuba své barvy přirozené k pravé straně vzhůru postaveného se vidí; nad štítem kolčí helm s točenicí a přikryvadly barvy bílé a červené a nad tím půl zuba jako ve štítu. Témuž Janovi K. učinil císař Maximilian II. r. 1569 té milosti, aby se mohl psáti ze Zubřího a Lipky a užívati v erbu svém nad helmem na místo točenice zlaté koruny královské a aby erb a titul ten vztahoval se též na bratří

jeho Jiřího a Matěje Kustoše. Potomek Janův Jindřich Kustoš na Novém Studenci a Doubravici na Úpě byl pro své služby věrný a pilný, domu Rakouskému činný, majestátem císaře Ferdinanda v Řezně dne 18. října 1630 daným do stavu panského v království českém a zemích přivtělených povýšen, při čemž propůjčen mu byl titul »urozený« a erb přirozený rozmnožen. Erbu Kustošovského polepšení takto se vypisuje: Štít na čtyři pole rozdělený; v dolním levém a horním pravém barvy červené viděti jest půl zubra jako v původním erbu, v dolním pravém ale čtvero čar, první a třetí černé, druhá a čtvrtá žluté barvy; v horním levém poli jest tolikéž čtvero čar, avšak první a třetí bílé, druhá a čtvrtá červené barvy; nad štítem leží dva helmy turnýřské s korunami zlatými, po levé straně s přikryvadly černými a žlutými, po pravé ale s bílými a červenými; z levé koruny vynikají dvě křídla orličí barvami právě jmenovanými střídavě na příč rozdělená, z pravé koruny ale vychází zubr k levé straně obrácený. (Arch. pam. IV. 2. 40/41.)

Kromě dotčených dokladův máme v rejstrech královských zajímavé příklady měnění, zejména předně takového, že člověka neb zvíře které jest na štítě celou svou postavou, nacházíme jako polovičného neb polovičné, když jest za klenot. Proměnu tu vezmou větší zvířata jako lev, levhart, kůň, býk neb vůl, rys, medvěd, vlk, jelen, srnec, ze ptáků orlice, z fantastických zvířat gryf nebo noh, pegasus a fenix.

Václavovi Kaňkovskému z Gamsenšteina propůjčen za erb štít od vrchu až k spodku na dvě rozdělený, pravá strana blankytná a levá červená, v kterémžto štítu vidí se skála, na kterémžto skále kamzík své přirozené barvy zadníma nohama v červeném poli na té skále stojící a předníma nohama přes to rozdělení štítu až k vrchu skály vyskakující, majíce růžky i kopajtku zlatá, nad tím štítem helm, přikryvadla po pravé straně zlatou a blankytnou a na levé bílou a červenou potažené dolů visíce, nad tím koruna zlatá královská a v té koruně dva rohy bývolové po pravé straně zlaté a blankytné a po levé bílé a červené barvy, mezi kterýmižto rohy půl kamzíka s růžky a kopejtky zlatými 1534. Jiříkovi a Šebestianovi bratřím Strachotínským ze Strachotína dán za erb štít, v němž jsou od spodku čtyři štrychy, dva žluté a druhé dva červené barvy, v prostřed štítu srnec své přirozené barvy v modrém poli v skoku stojící, u vrchu pak také čtyři štrychy týchže barev jako u spodku, kolčí helm, koruna zlatá královská a přikryvadla po pravé straně žluté a červené barvy, po levé pak straně žluté a modré barvy, nad tím vším z koruny dvě křídla orlová to jedno po pravé straně modré a druhé křídlo po levé straně žluté a červené barvy, mezi těmi dvěma křídly polovice srnce předníma nohama ve skoku k pravé straně jako v štítu vynikající se vidí 1548. Poctivý mistr Jan official a farář u sv. Mouchy v Olomouci a Šebestian a Matouš vlastní bratři Hadové z Hadersdorfu dostali za erb štít pošikem na tři rozdělený spodní a svrchní díl modré barvy, v kterémžto každém poli hvězda žlutá se šesti špicemi se vidí, prostřední pak díl pošikem rozdělený červené

barvy, v kterémž lev celý zvíře bílé barvy s ocasem, ústa rozžavená a jazyk vyplazený majíc se vidí, nad štítem helm otevřený turnýřský, přikryvadla červená a bílá, modrá a žlutá, nad tím nade vším punt týchž všech barev, z kterého dvě křídla modrá a u prostřed na každém díle štrych červený a v tom jednom každém štrychu hvězda zlaté barvy se vidí, mezi těmi pak křídly půl lva bílého s rozžavenými ústy až po zadní kyty vyniká. 1561. Jindřichovi Grysingarovi z Purkštellu propůjčen za erb štít pošikem od vrchu pravé strany až dolů na poly rozdělený, svrchní polovice černé a spodní žluté barvy, v níž noh pták černý maje pysk žlutý s rozžavenými ústy a vyplazitým jazykem k pravé straně obrácený vzhůru stojící s rozkročenými nohami, kolčí helm, fafrnochy černé a žluté, dva rohy buvolové, po pravé straně černé, po levé žluté barvy, mezi nimiž půl noha ptáka 1562. Janovi Radešinskému z Radešovic propůjčen za erb štít modrý, v němž u spodku dole pahrbek zelený, na něm pegasus bílý neb stříbrný s křídly k pravé straně obrácený na zadních nohách vzhůru stojící se vidí, kolčí helm, přikryvadla bílá a modróbílá, točenice týchže barev, z níž dvě křídla vorlová proti sobě postavená, pravé modré a levé bílé barvy se vidí, mezi nimiž též půl pegasa též s křídly až po zadní kyty k pravé straně obráceného vyniká 1592. Konečně v této příčině též dvěma příklady posloužíme, ve kterých člověka na štítě vyobrazeného nalézáme. Franc Herr z Hermsperku obdržel za erb štít na přič rozdělený, spodní polovice žluté a svrchní černé barvy, na kterém štítu od spodku mládenec na třech pahrbcích neb kopcích černých stojí maje poctivice černé s vytažením, kabát s pěti knoflíky a birýt žluté barvy, ruku levou v bok podepřenou, v pravé pak ruce navytahnuté sceptrum královskou též žluté barvy k pravé straně drží kolčí helm, fafrnochy žluté a černé barvy točenice týchže barev, z níž 2 křídla vorlová na přič rozdělená, pravé spodní a levé svrchní černé levé spodní a pravé svrchní žluté barvy vynikají, mezi nimiž půl mládence s poctivicemi černými kabátem a birýtem žluté barvy maje ruku levou podepřenou a v druhé pravé ruce drže sceptrum král. 1565.

Kašparovi jinak Matějovi z Vykrantic propůjčen za erb štít napříč na dvě rozdělený spodní polovice modré barvy, z níž od levé strany štítu oblaky nabělavé své barvy a z nich střelec od spodku až po prsy i s předníma nohama koni nápodobný žluté barvy, vrchní pak polovice štítu žluté barvy, do níž též střelec až po pás člověku nápodobný, maje oděv sukničku modré barvy a obličej i ruce černé, na hlavě též modrý punt nebo kolpak, držíce luk tatařský černý vytažený k pravé straně střelou žlutou naložený, kolčí helm, fafrnochy černé, žluté a modré barvy; nad tím vším věnec zelený břechtanový spletený, z něhož dva rohy buvolová křivolaká nahoru stojíc vynikají, pravé žluté levé černé barvy a v témž pravém rohu u vrchu černá a v levém černém žlutá hvězda, mezi kterýmižto střelec muž až přes koleno v modré župici žlutou pintú na polo opásaný maje na hlavě modrý kolpak a luk se střelou 1554. Nastínivše několika příklady poměr, jaký se zachovával mezi jedním erbovním znamením a

klénotem, promluvíme nyní o tom, jak naši heroltové označovali korespondenci mezi štítem a klénotem v těch případech, kdy dvě znamení erbovní se vyskytují na štítě buď nerozděleném buď na zdél, na příč, pokosně, šikmo a na kříž rozděleném. Vezměmež nejprvé v úvahu štít na zdél rozdělený. Našli jsme na něm dvojitý druh dvou znamení: buď obě stejná v různých polovicích štítu, buď různá, což obojí příklady doložíme a na klenot poukážeme, jak pokaždé upraven byl.

Volfu, Kašparovi, Valentínu a Cyriakovi br. Kyrbicarům z Kyrbicu udělen za erb štít na zdél rozdělený červeného a bílého pole, v červeném dvě tykve bílé s jedním listem a v bílém poli jedna tykve červená se dvěma listy visí, nad štítem kolčí helm, přikryvadla červená a bílá, nad tím vším muž s bílými vlasy v půl červené a bílé otáhlé a opásané sukničce až po kolena stojí, držíc v pravé ruce jednu bílou tykvi s jedním listem a v levé ruce červenou jednu tykev s jedním listem r. 1544. Mikuláši Kavkovi Předdvorskému z Traskovec propůjčen za erb štít na poly rozdělený, pravá polovice tohoto štítu modrá, v níž dva háky nebo sápe plavecké háky a špicemi k vrchu obrácené a proti sobě pošikem postavené na kříž přeložené žluté barvy jsou, druhá polovice tohoto štítu levá žluté barvy, v níž dvě rybě lipany své přirozené barvy vedle sebe jedna po pravé straně hlavou vzhůru a druhá vedle ní hlavou dolů obrácené se spatřují, kolčí helm, přikryvadla modré a žluté barvy, nad tím nade vším točenice s rozletitými feflíky, z níž dvě křídla vorličí vzhůru rozkřídlená a od pravé strany k levé obrácená jedno na druhém pospodu, jedno žluté a druhé na něm modré vynikají, na témž modrém křídle ryba lipan též své přirozené barvy pošikem od levé strany k pravé hlavou vzhůru a ocasem dolů obrácená a přes tu rybu též pošikem sápe plavecká od pravé strany k levé špicem a hákem vzhůru obrácená se tolikéž spatřuje 1605. Janovi z Ouzlebí propůjčen za erb štít na dvě rozdělený, pravá strana modrá, v níž jest had stočený maje na hlavě růžový věnec a druhá strana žlutá, v níž jest u zpodku skála, na kteréž na zadních nohách kuna své přirozené barvy proti hadu stojí, majíc oboječek zlatý na hrdle, kolčí helm, na němž točenice s rozletitými feflíky modré, žluté a červené barvy jest odtud fafnochy z obou stran týchže barev jako točenice dolů potažené visí, nad tím vším dvě křídla vorlová vzhůru stojí pravé žluté a levé modré, mezi nimiž kuna celá na zadních nohách stojíc, majíc oboječek zlatý na hrdle a věnec růžový na hlavě a držíc v pravé noze přední hada stočeného a druhou levou přední nohou k věnci sahá 1542. Viktorínu Korálkovi Janovi Strochovskému a Janovi Záhrobskému z Těšina propůjčen za erb štít od spodku až do vrchu na poly rozdělený, pravá polovice modré barvy a u spodku té polovice štítu trávníček neboližto pahrbek zelený a jeden roh jelení se šesti parožky zhůru postavený stojí, levá polovice téhož štítu žluté barvy, v níž dvě střelky křížem přeložené a nahoru špicemi obrácené se vidí, nad štítem kolčí helm, na kterém točenice s rozletitými feflíky a okolo štítu přikryvadla žluté a modré barvy, z obou stran po-

tažené dolů visí, nad tím nade vším muž v žluté župici s výložky a pintou v půli opásaný modré barvy, majíc na hlavě věnec žlutý břechtanový a držíce v pravé ruce dvě střelky a v levé roh jelení jako v štítku s šesti parožky až po kolena vyniká 1560.

V příkladech uvedených tykve z obou polovic štítu dal herolt český muži bělovlasému jako klénot umístěnému do každé ruky jednu držeti a podobně tak učinil s rohem jelením s pravé poloviny a dvěma střelkami křížem přeloženými v levé polovici. V ostatních dvou případech rozdílá dvě znamení erbovní na štítě sloučena jsou v jeden klenot po každé jiným způsobem; ze dvou sápi na kříž přeložených v pravé polovici štítu a ze dvou lipanů též na kříž položených, v levé polovici štítu složen nový klénot tak, že jedna sápe a jeden lipan přes kříž se přeložily a v druhém případě had v pravé polovici a kuna v levé polovici štítu sloučení jsou v jeden klénot tak, že na helmě kuna v pravé noze přední hada stočeného drží a druhou přední nohou levou k věnci na hlavě sahá.

Aby pravá strana rozděleného štítu i se svým znamením přednější byla levé strany a jejího znamení, toho jsme nenalezli dokladů, naopak podáme příklady dva, že při týchž dvou znameních erbovních na jednom štítě ve stejných polích umístěných jednou erbovní znamení pravé, podruhé erbovní znamení levé strany klenotem se stalo. Zikmundovi Staškovi a Vincencovi Rajskému z Dubnice propůjčen za erb štít na dvě na zděl rozdělený, pravá strana modré barvy, v níž vlk své přirozené barvy na zadních nohách, máje ústa rozevřená a jazyk vyplazený k levé straně obrácený vzhůru stojí, levá pak strana tohoto štítu jest bílé b., v kteréž pes chrt tělné barvě nápodobný též na zadních nohách máje oboječek červený na hrdle ústa rozžav. a jaz. vypl. k pravé straně proti vlku obrácený vzhůru stojí k. h. f. m. a b. barvů, nad tím točenice t. b., jako příkr., z kter. toč. 2 rohy buv. strakaté týchž b. jako příkr. a toč. vynikají a mezi těmi 2 rohy $\frac{1}{2}$ chrta r. 1548.

Václavovi Podhradskému z Vlčí a Psí hory prop. za erb štít na děl na dvě rozd. pravá str. mod. b., v níž vlk své přir. b. na zadních nohách máje v ústech varzezu (vorzegi 1552) k levé straně obrácený vzhůru stojí, levá str. téhož štítu jest žluté b., v kteréž pes chrt bílé b. též na zadních nohách máje oboječek bílý po hrdle k pravé straně proti vlku obrácený vzhůru stojí k. h. příkr. modré a žluté b. nad tím vším $\frac{1}{2}$ vlka k pravé straně ve skoku vynikajícího kromě že v ústech nic nedrží r. 1549.

Pravidlem bylo, že erbovní znamení obecné, ať v pravé ať v levé polovici štítu bylo a v druhé heroltský kus se nalézal, obyčejně klenotem se stalo a rovněž tak se dělo se znamením erbovním na štítě na přič rozděleném. Benešovi Gönterovi z Hužové propůjčen r. 1539 za erb štít na dvě na zděl rozdělený, pravá strana černá, v níž jsou dvě hlavy bílé jedno-rožcové a druhá strana bílá a přes to vprostřed štyrch na přič černý, nad štítem helm, na kterém fafrnochy černú a bílú barvů potažené dolů s obou

stran visí, na kterých přikryvadlích točenice s rozletilým feflíkem týchže barev se vidí, nad tím vším křídla dvě černá vorlí, z nichž k pravé straně půl bílého jednorozce předními nohami vyskakovati se vidí. Slovutný Vavřinec z Újezda dostal za erb štít na dvě od vrchu až do spodku na zděl rozdělený, pravá strana bílá, v níž jsou u vrchu tři štrychy černé na příč a čtvrtý štrych černý od spodního třetího štrychu a k spodku pošikem se vidí a levá strana blankytná, v níž jest uprostřed kapr své přirozené barvy na zděl ležící, nad tímto štítem helm přikryvadla na pravé straně černou a bílou, po levé straně červenou a blankytnou barvu potažené dolů visíce, nad tím vším kaprova hlava vzhůru vyhledající r. 1534.

Jako jsme uvedli dva příklady ze štítu na zděl rozděleného, učiníme tak též se štítem na příč rozděleným. Jakub Bílský z Bílska obdržel za erb štít na poly na příč rozdělený, spodní polovice žluté barvy, v níž ve prostřed hlava medvědí s kusem krku, jakoby uřatá své přirozené barvy majíce kroužek stříbrný v nose skrze dírky a chřípě provlečený se vidí. A v druhé polovici vrchní tři štrychy jednostejné, jeden po spodu černé, druhý nad ním žluté třetí bílé barvy, kolčí helm, fafrnochy žluté a černé, koruna zlatá královská, z níž hlava medvědí vyniká 1599.

Jakubovi Vendlínovi z Vendlínšteinu propůjčen za erb štít od svrchu až do polovice modré barvy a v něm lev přirozené žluté barvy s otevřenými ústy a vyplazitým červeným jazykem a dvojnásobným ocasem tváří k pravé straně obrácený a pod zadních noh kyčle vystupující, pod ním v druhé spodní polovici štítu čtyry pole, vždy jedno bílé, druhé červené rovně dolů štrychem rozdělené, kolčí helm, přikryvadla po pravé straně modré a žluté, po levé bílé a červené barev, koruna zlatá královská a na ní dva roky buvolové, pravý od spodku do polovice modré a nahoru zlaté barev, levý též od spodku až do polovice červené a k vrchu bílé barev, mezi nimiž lev ve všem tomu v modrém hořením poli štítu nápodobný se vidí a spatřuje 1631.

Jako s heroltskými kusy tak naložilo se též se zdí, s pařezem, s větví, s pahrbky, skalou a s plotem, na kterých obecní erbovní znamení ve štítě umístěno bylo: vynechaly se úplně tyto podstavce na klenotním místě a samotné erbovní znamení se tam vzalo. Václavu Těžkotovi, Jiříkovi Strakonickému, Míchalovi Březskému, Václavovi Falbovi, Janu Volfovi a Janu Brtvínovi z Ploskovic propůjčen za erb štít na dvě rozdělený, vrchní polovice zlatá a dolní blankytná nápodobná zdi se stíny a mezi těmi stíny muž v zlatém poli stojící v šupici husařské blankytné barvy s výložky zlatými jsa vopasen bílým feflíkem, pravou rukou šavli tureckou neb husařskou dobytú před hlavu k ráně a levú rukú pošvu k boku připásanú držící, mající okolo hlavy votočník blankytný se dvěma leticemi neboli rozestrčenými ocasy k. h., fafrnochy blank. a žl. b. potažené dolů visí, nad tím vším muž tím způsobem co v štítu 1534. Janu Dystlovi propůjčen za erb štít na dvě na zděl až do půl pole rozdělený, pravá strana modré a levá žluté barvy a od spodku tohoto štítu až do polovice stojí zeď bílá se

stíny, za kterúž něco více než půl muže bradatého majíc po pravé straně půl sukně votáhlé neb župice žl. barvy a po levé modré b. se zapatými knoflíky s rukama roztaženýma, držíc v každé ruce jeden bodlák, a na hlavě točenici s rozletitými feflíky týchž barev jako sukně, nad štítem kolčí helm a na něm koruna zlatá král. faf. modrú a žlutú barvú pot. d. v., nad tím vším muožíček se vidí 1545. Vítovi Hubáčkovi z Vodochod propůjčen za erb štít modrý, v němž pařez od kořene uťatý u zpodku na zeleném trávníku jest, na němžto zvíře jmenem celý levhart své přír. b. sedí, h. f. modrú a bílú b. potaž. nad tím točenice s rozlet. feflíky týchž barev, nad tím vším levhart celý 1538. Melchioru Daníkovi z Vostrova a z Kočic propůjčen za erb štít na dvě na přič rozdělený, spodní polovice mod. a druhá svrchní stř. b., v níž pták řečený papoušek sivé neb popelavé barvy od levé strany k pravé obrácený na větvičce sukovaté stojící, nohy i pysk, též na hrdle řetízek s kroužkem dolů visícím vše žl. b. k. h. f. mb. kor. zlatá král., z níž 2 křídla vorličí rozkřídlená jednoho po pravé straně spodní polovice bílé a druhá svrchní modré b. druhého pak křídla více versa vynikají, mezi nimiž uprostřed papoušek pták 1584. Janovi Bělohorskému z Jestřebí propůjčen za erb štít a v něm tři pahrbky u zpodku zelené, z nichž dub uprostřed štítu stojící se třemi větvemi neb haluzemi na tré rozdělený vychází, na kterém dubu trouba černá se šňůrou zlaté barvy otočená visí f. červené i černé b. na helmě křídlo vorličí červené, v němž jest dub a trouba 1556. Šťastný Pušperský z Pleší obdržel za erb štít modré barvy, od zpodku téhož štítu tři pahrbky zelené vynikají a z toho prostředního pahrbku srnec své přír. b. k pravé straně obrácen jsa až po zadní nohy maje dva celá rohy každý se třemi parožky k skoku vyniká k. h. f. modré a žluté b. točenice na které srnec k pravé straně obrácen jsa vyniká 1551.

Martin Branický z Maršovic obdržel za erb štít červené barvy, v němžto jest od zpodku skála, na kteréžto skále leží špalek lípový se dvěma suký a zprostřed toho špalka větev neboli ratolest se třemi listy lípovými zhůru stojící h. f. červenú a bílú b. pot., nad tím vším špalek se třemi listy 1538.

Adam Čimický ze Strašína obdržel za erb štít modré barvy, v němž jsou dva stíny bílé ode zdi, mříže žluté se třima pruty na šíř i na dél se spojující, za kterými stíny daniel zvíře své přír. b. až do polu přední nohy se zlatými kopejtky ku pravé straně skrze zlatú mříži prostrčené maje k skoku přistrojen se vidí maje na hlavě dvě žluté barvy rohy k. h. příkr. modré a bílé b. točenice týchž barev a v ní dva rohy celé danielové zlatr b. zhoru stojící se vidí 1552.

V rozdělených na zděl štítech, když dvě rozličná obecná znamení erbovní v polovicích štítu se spatřují, obyčejné znamení z pravé polovice nahoru na helm jako klenot se vezme. Burianovi ze Škudl za erb propůjčen štít tříhranný od vrchu až k dolu rozdělený, první strana žlutá, druhá černá a v první straně štika modrá a v druhé vepř. bílý hřbety k sobě obrácené

a nad tím štítem helm, na kterémžto přikryvadlo nebo fafrnochy žlutú a černú barvú potažené dolů visí a nad tím vším štíci hlava žlutá 1531. Jiříkovi Bakaláři od Bílých Orlův z Plavče propůjčen za erb štít na tré na příč rozdělený, spodní díl vodné neb oblakové a prostřední žluté barvy do kterého prostředního dílu štítu lodička s veslem načernavé b. vyniká, třetí pak vrchní díl neb polovice štítu na dvě na dél rozdělený, jedna čtvrt pravá červené a v ní papoušek nazelenavé barvy k levé straně téhož štítu obrácený stojí, levá pak čtvrt štítu modré barvy, v níž bobr proti témuž papouškovi k pravé straně štítu pošikem na zadních nohách stojí k. h., na kterém točenice s rozletitými feflíky aneb fafrnochy žl. a mod, b. podle visí, v kterézto točenice 3 pera pštr. nahoru stojící, jedno k pravé straně červené, prostřední zlaté a k levé straně modré vynikají, při kterýchž na spodku na točenici papoušek též barvy 1553. Jiřímu Štířínovi ze Štířína propůjčen za erb štít uprostřed od svrchu upřímně dolův na dvě rozdělený, levá strana toho štítu modré barvy, v níž ruka člověčí až po ramena ve zbroji voděná s mečem nahým k uhození se majíc, od levé k pravé straně obrácená, a pravá strana dotčeného štítu žluté barvy, v níž 2 šípy k střelení na kříž se špicemi nahoru obrácenými, k. h. f. žluté a modré točenice z týchže barev, z níž 2 křídla vorličí rozkřídlená uprostřed na příč rozdělená, spodní díly týchž křídel modré a svrchní žluté barvy, vynikají a mezi nimi 2 šípy tak jako ve štítu, se spatřují a vidí 1583.

Na příč rozděleného štítu příklady s dvěma rozličnými erbovními znameními ve svrchní a spodní polovici jsou velmi vzácné a obyčejně naši heroltové znamení z vrchní polovice také na helm jako klenot vzali.

(Vavřinci Makovskému z Makova propůjčen za erb štít na příč rozdělený spodní polovice modré barvy, z kteréhožto od spodku tři vyrostlé obyčejné prosté makové hlávky až do poluštítu vynikají, vrchní polovice štítu žluté barvy, v kterézto medvědí přední nohy tlapami nahoru obrácené jsa na kříž přeložené své přirozené barvy se vidí, na helmě jsou opět tři makové hlávky. 1551.)

Ondřejovi Melickému z Výškova propůjčen za erb štít v půli na příč rozdělený, spodní díl modré barvy, v němž zamčck neboližto castel o třech věžech po třech stínkách u vrchu, u prostřed nad branou větší věž a z obou stran po jedné menší bílé barvy, druhá pak svrchní polovice zlaté, v kteréž jest lilie modré barvy, k. h. př. po pravé žluté a modré, po levé bílé a modré, točenice s rozlet. feflíky týchže barev, z kteréž křídla vorlová rozkřídlená na příč rozdělená, pravé spodní pol. modré a svrchní žluté barvy, levé pak křídlo spodní bílé a svrchní díl modré, mezi nimiž uprostřed spodku lilium modré jako v štítu se vidí 1579. Jiřímu, Janovi, Mikuláši. Václavovi a Pavlovi br. Zálužským z Helfenšteina pro zásluhy otce Pavla měšť. Táboorského udělen za erb štít na poly na příč rozdělený, spodní polovice červená a uprostřed dolů štrych bílé b. na způsob krokvice, v nížto lilium červené a po stranách v červených dvou polích též v jednom každém lilium bílé b. v hořejším pak černém poli půl. lva jeho přír. b. maje ústa

odevřená, jazyk vyplazený, v nohách předních stělu držícího, od levé strany k pravé obráceného a vzhůru vyzdviženého se spatřuje, k. h. při žl.-černé a po levé červ.-bílé, toč. t. b. s rozlet. fefl. po pr. straně červ.-bílé, po levé černé žluté b., z které toč. dva bouvol. rohy, pravého hor. pol. žlutá a dol. černá, levého pak hoř. pol. červ. a spodní bílé b. vynikající a mezi nimi u prostř. půl lva jako ve štítu 1606.

Nalézáme-li ve štítech na příč rozdělených obecní znamení v jedné polovici a heroltský kus v druhé polovici, na helmici jako klenot spatřujeme po každé obecní znamení erbovní rovněž jako jsme to při štítech na zděl rozdělených shledali. Příklady viz nahoře.

Pošikem nebo pokosem rozdělený štít nazývali naši heroltové štít rozdělený šikmou čarou (štrychem) která buď z levého kouta od spodku do pravého kouta nahoru se táhla anebo z pravého kouta od spodku do levého kouta nahoru.

Také mohl býti štít pošikem nebo pokosem na zděl nebo příč ve dvě polovice rozdělen býti.

Výraz pošikem se vystřídal v XVII. století s výrazem pokosem aniž byl nějaký rozdíl ve směru těmito rozdílnými slovy naznačen. Aby na štítě pošikem rozděleném byla dvě obecná znamení erbovní, každé v jiné polovici, toho máme jen málo příkladů. Tak propůjčen Václavovi Havránkovi z Rybího za erb štít pošikem na dvě rozdělený, dolní polovice blan-kytné barvy a vrchní žlutá, v kteréžto dolní polovici lilie žlutá celá též pošikem ležící a ve vrchní polovici tři polovice kaprové s hlavami své př. barvy, k. h. f. žlutú a bílú b. potažené dolů visí a nad tím nad vším lilie celá žlutá zhuoru stojící 1535. Janovi Kernerovi z Velikého Kyrbice dán jako erb štít na dvě na zděl pošikem rozdělený pravá strana červené barvy, v kteréž jsou tři klasy ječné, levá bílé barvy, v níž jsou tři hrozny vína modré barvy, k. h. f. červené a bílé b. točenice červené a žluté b., z kteréž půl muže až po pás v půl červené a půl bílé župici vyniká maje na hlavě koblúk kolpak červený, okolo něhož jest točenice týchže barev jako nad helmem, který muž v pravé ruce tři klasy a v levé tři hrozny drží 1549. Uvedeme též příklad, že tam na štítě pošikem rozděleném žádné z erbovních dvou znamení obecných neopakovalo se jako klenot na helmě. Matěj Hůlka z Počernic obdržel za erb štít pošikem po straně od vrchu až do spodku rozdělený, levá spodní bílé barvy, v nížto hůlka se třemi zelenými lístky neboližto pupenci, druhá polovice modré barvy, v kteréž půl vola žlutého předníma nohama vynikajícího a k pravé straně obráceného s rohy se vidí, k. h. f. žlutémodré a bílémodré, punt nebo točenice s rozletitými fefliky, z kteréž půl koně bílého majíce přední dvě kopyta žlutá k pravé straně k skoku obráceného 1562.

Janovi Badůrkovi ze Skočova propůjčen za erb štít na dvě pošikem od polu pravé až k vrchní levé straně rozdělený, spodní polovice k levé straně nahoru pošikem jdoucí modré a vrchní pol. k pravé straně červ. b. od spodku štítu suchý pařez anebo pěn se žlat. nebo žl. suky vyniká, na

kt. veveřice své př. b. na zadních nožičkách máje ocas zdvižený $\frac{1}{2}$ v dolním až po přední nohy a $\frac{1}{2}$ ve vrchním poli sedí drže střelu nebo šíp žlb. koncem ostrým do úst obrácený máje na hrdle oboječek žl. b. k č. h. f. s točenicí mod. a červ. b. s potaženými feflíky podle štítu z obou stran dolů visí nad tím vším pařez a veveřice 1551.

Zachariáši Kurzburgerovi z Hradečné propůjčen jako erb štít v půli na pokos zhůry od pravé strany dolů k levé rozdělený, v jehožto polovici spodní modré lev žl. b. k pravé straně jako v skoku obrácený s rozzívěnými ústy, vyplazitým jazykem a ocasem vzhůru vyzdviženým, ve vrchní pak polovici červené bavy střela bílé b. špicem vzhůru čnící se spatřuje, k. h. f. bílé a červené, žluté a modré, kor. zlatá král., z níž jedno křídlo vorličí po straně levé rozkřídlené, v brcích modré a ve vohýbání červené b. a z jeho prostředku podobně střela bílá vynikající se tolikéž vidí 1616.

Jako jsme seznali štíty na zděl a na příč rozdělené s erbovním znamením v jedné polovici a s heroltskými kusy v druhé polovici a bez rozdílu i z pravé i z levé polovice obecné erbovní znamení se nahoru vzalo za klénot, tak se věc má i u štítů pošikem rozdělených a obecné erbovní znamení buď celé buď částečné bývá klenotem. Václavovi a Jiříkovi bratrům Štěpánkům z Vltavy za erb propůjčen štít pošikem od pravé k levé straně dolů rozdělený, spodní polovice žluté barvy, v níž klín černé barvy u spodku štítu k pravé straně se špicem na příč nahoru obrácený a svrchní polovice toho štítu černé barvy, v němž kreyff zvíře žl. b. s rozž. ústy a vyplazitým jazykem od levé k pravé straně obrácený k skoku se majíc a v pravé noze meč k uhození držíc, nad štítem k. h. příkryv. žluté a černé k. kor. zlatá král. z nížto dva buvolové rohy proti sobě uprostřed rozdělené, levý spodní a pravý svrchní díl týchž rohův žl. a pravý spodní a levý svrchní černé barvy, mezi kterýmižto rohami půl kreyffa od levé k pravé straně obráceného 1583.

Janu Doubravnickému z Klecan dán za erb štít vuopol na příč vzhůru k pravé straně rozdělený spodní polovice toho štítu způsobem šachovnice žluté a černé, svrchní pak též černé barvy, v nížto ruka mužská po rameno od levé strany jako z nějakého modrého oblaku až k pravé vztažená zlaté barvy držící vzhůru ratolest zelenou dubovou a na té tři žaludy se vidí k. h. příkryvadla žluté a černé barvy, koruna zl. král., z nížto dva rohy buvolové barvami vuopol na příč rozdělené, pravá spodní polovice žluté a svrchní černé, levého pak spodní černé a svrchní žluté barvy a mezi těmi při spodku ratolest zelená o třech žaludech jako z koruny vzhůru vyrůstající tím způsobem, co dole ve štítu, vynikají a tolikéž se vidí.

Janu Kuklovi z Taurnerku propůjčen za erb štít žlutý, kteréhožto třetí díl pole u spodku od pravé polovice až k levé strany spodku pošikem černé, na němž jelen máje rohy na hlavě z každé strany o třech parozích a jazyk vyplazený své př. b. v běhu vzhůru k pravé straně obrácený se vidí, k. h. př. žluté a černé b. točenice s rozlet. fefl. týchže barev, z níž

dva rohy buvolové na příč rozd. pravý spod. a levý vrchní žl. svrchní pak pravý a spod. levý černé barvy vynikají, mezi nimiž $\frac{1}{2}$ jelena své př. b. s rohama a vyplaz. jazykem jako v štítu vzhůru stoje k pravé str. obr. se vidí 1577.

Obecné znamení erbovní vzalo se ze štítu nahoru na helm jako klénot též v těch případech, když štít kromě erbovního znamení na rozličné strany rozličnými směry v pruhy rozdělen byl. Pavlovi Černoorskému z Růžetína propůjčen za erb štít modré b., v němž pošikem od levé strany vzhůru k pravé straně dva štrychy žl. b. a na každém štrychu uprostřed růže červená se spatřuje k. h. faf. modré a žluté b. po obou stranách, kor. zlatá král., z níž dvě křídla vorličí jedno na druhém jedno kř. spodní žluté a druhé na něm modré, na kterém křídle štrych pošikem od levé strany k pravé též žluté barvy a na tom štrychu uprostřed růže červená se vidí 1597.

Byla-li krokev na štítě, dostala se někdy na helm za klenot i s obecním znaméním erbovním, kteréž pod ní bylo, ale také jsou případy, že samotné erbovní znamení na helmě klénotem bylo bez krokvice. Tomáši Falkhnerovi z Rotentálu propůjčen za erb štít modrý, v němž krokev špicem vzhůru u vrchu prostřed štítu a z obou stran spodku žlutá, v kteréžto růže jedna u vrchu a dvě po jedné spodku též krokve modré, mezi pak dotčenou krokví u spodku jedna a u vrchu štítu z obou stran po jedné růži zlaté b. se vidí k. h. př. žluté b. d. pot. visí, nad tím n. vš. kor. zl. král., z níž 2 křídla vorličí modrá, v kteréžto každé štrych v půli pošikem od prostředku vrchu až z obou stran dolů na straně napodobně krokvi jako v štítu žlutý, na nichž se po jedné růži modré a mezi týmiž křídly též jedna růže zlaté barvy se vidí 1577. Tomáši Ludvíkovi z Eckersburku propůjčen za erb štít při vrchu téhož štítu krokvicí zelené barvy rozdělený, větší polovice toho štítu pospodu a pod krokvicí žluté b., v níž vorel své přir. b. maje křídla povyzdvižená, hlavu od levé strany k pravé obrácenou, odevřená ústa a vyplazitý jazyk na větvíčce stojící se vidí. Při vrchu pak teyž štít nad krokvicí bílé b. a tu jakž na pravé straně tak i na levé po jedné růži modré b. tolikéž se vidí, k. h. příkr. po pravé str. žluté a černé b. a po levé str. modré b. kor. zl. král., z níž dva rohy buvola též barvami na příč každý na poly rozdělený, jednoho po pravé str. polovice pospodu černé a po vrchu žluté a druhého rohu pospodu polovice bílé a vrchní polovice modré b. vynikají 1600. Hanuši a Danielovi Altům z Kastellu propůjčen za erb štít, v němž od spodku až k vrchu dvě krokve špicí vzhůru červenobílé, spodní díl štítu mezi krokvicemi žluté b., ve kterém muž až po kolena v pancíři, majíce hlavu i bradu šedivou k pravé straně obrácené a držíce v pravé ruce bozykán turecký, levú pak ruku spodepřenou majíce pod pasem na šorců černém a okolo krku pintu b. a červ. s rozlet. feff. se vidí. Svrchní pak díl štítu z obou stran krokve jest černé b. a na každé straně hlava lvova majíc ústa rozžavená s vyplaz. jaz. k. h. f. červ. žluté a po levé černé a žluté, punt s rozlet. feff. t. barev, z něhož 2 křídla

vorličí pravé žl. levé černé b., mezi nimiž muž jako dole ve štítu kromě ze místo buzykánu v pravé ruce meč nahý drží 1565.

Václavovi Valterovi z Valterstorfu propůjčen za erb štít na tré způsobem krokvice vzhůru špicem ve prostřed tétož štítu rozdělený ten prostřední díl spodní tétož štítu černé b., v němž noh pták jináč greyff ve skoku povyzdvižený nohy rozložené a křídla vyzdvižená mající žl. b. a 2 díly po stranách při vrchu tétož štítu mod. a v tom každém dílu hvězda o 6 špicích žl. b. k. h. f. po pravé straně mod. žl., po levé černé žl. kor. zl. král., z ní 2 bývol. rohy červ. a žl., mezi nimi půl noha ptáka po zadní kyty, křídla vyzdvižená, nohy rozložené mající, v pravé ruce hvězdu též o 6 špicích držíc vyniká 1592. Zachariáši Rachmberkovi a Martinu Rynšovi z Rošteina propůjčen za erb štít černé barvy, v němž od spodku až do vrchu dvě bílé barvy štrychy jsou způsobem jakoby krokve byla aneb půl kvadrangle zhůru stojí, okolo něhož u pravé a levé strany u spodku a u vrchu uprostřed štítu tři slunce jsou, k. h. na kt. příkr. po pravé str. žluté a černé, po levé černé a bílé, kor. zl. král., v níž dvě křídla vorličí rozletitá na tré rozdělená vzhůru stojí, po pr. straně spodní díl černé, prostř. bílé a svrchní zlaté, levá pak strana druhého křídla spodní díl zlaté, prostř. bílé a svrchní černé b. štrychy, mezi kterýmižto křídly slunce jedno 1555.

Heroltský klín nebo špice když na štítě byla s erbovním nějakým obecním znamením, toto vzalo se na helm za klenot beze klínu; ale když obecný klín na štítě v sobě měl nějaké erbovní znamení, obě znamení pospolu bývala klenotem. Achácovi pís. radnímu v městě Znojmě, Janovi, Jindřichovi a Zikmundovi vl. br. Jirkom z Jirkova dán za erb štít na tré rozdělený od vrchu z prostřed štítu ztenka až k spodku k pravé i levé straně štítu žl. b. široké pole jest, v němž tři pahrbky a prostřední vyšší, na němž čáp bílý k pravé straně obrácený stojíce na jedné noze a druhou vyzdviženou majíce, ve kteréžto kámen bílý drží, se vidí. Ostatek pak štítu z obou stran na vrchu popelaté barvy a v každé jedna hvězda zl. b. jest, k. h. f. žluté a popelaté b. punt týchž barev, z něho tři pahrbky a na nich čáp na obou nozích k pravé straně obr. maje křídla rozkřídlená b. b. jako v štítu stojí 1561. Zákostelskému z Bílejova prop. za erb štít na tré rozdělený od spodku z prostřed štítu z tenka a k vrchu k pravé i k levé straně štítu černé široké pole, v němž rádlo žl. b. ostřím dolů obr. ostatek pak štítu z obou stran od spodku červené a v každém jedno lilium b. b. k. h. f. s rozlet. feflíky, černé, žluté, červ. bílé, kor. zl. král. a z ní dvě křídla na přič na dvě rozdělená, pravé sp. a levé vrchní bílé, levé pak sp. a pravé vrchní černé b. vynikají, mezi kterými pak křídly rádlo s vostřím do koruny obrácené 1561. Václavu Severýnovi z Kapíhory propůjčen za erb ve štítu červeném klín bílý (nedosahující vrchu štítu) a v prostřed toho klínu červená růže pětilistá a nahoře dvě bílé růže v červeném poli, k. h. kor. zlatá král. na ní klín bílý v něm růže červená, nad klínem dvě křídla vorlová červená a odtud f. červ. a bílá b. potažená dolů visí (a kolem štítu též) 1583.

A jako jsme podali příklad s krokvicí na štítě, která neměla žádné části své na klenotním místě, můžeme též případ na klíně ukázati. Janovi Domažlickému z Riesengruntu propůjčen za erb štít červený, do kteréhožto štítu od spodku modré b. pole nápodobné klínu široce u spodku až k vrchu štítu čím dále vždy oužeji vyniká, v kterémžto poli modrém zvíře rys na zadních nohách vzhůru spiaté k pravé straně stojí, majíc zlaté pazoury, nad št. helm, na kterém přík. neb faf. červenú a modrú barvú z obou stran pot. dolů visí, nad tím nade vším křídla vorlí pravé červ. a levé modré b. vzhůru stojící se vidí 1541.

Nějaké korespondence pravidelné mezi erbovními znameními na štítě rozečtvrceném nebo na kříž rozděleném a mezi klénoty téhož erbu jsme vystihnouti nemohli, protože čtyři pole takového štítu se brzo tím brzo oním polem vypisovati začaly u našich starých heroltů,*) hledíce k polím, od kterého počínajíc se štít blasonoval.

---

*) Práce Kolářova.